

הרחבת הדעת

גליון

ביאורים ובידורים, הערות וצינונים להרחיב הדעת, במקצוע "יורה דעה הלכה א"
ללומדי כולל "שערי דעה" במבצר הכוללים קרית יואל

מסעי תשע"א

דעת קנית

סקירה קצרה לדעת גדולי רבותינו המוזכרים בהמקצוע

רבו של הרשב"א

דבר ידוע שהרשב"א היה תלמידו של רבינו יונה וכמו שמביא הרבה בספריו בשם רבו רבינו יונה (ועיי' סי' נ"י סק"ג) שמביא מהרשב"א בשם רבו ומציין לזה השיך שבר"ץ מוכר כן בשם רבינו יונה, ועוד הרבה, ועפ"י הקשה הטו"ז (סי' ע"י סקט"ז) דהר"ן מביא מרבינו יונה דבשר שהודח אחר שיעור מליחה נסתמו נקבי הפליטה, ובתורת הבית הארוך מביא הרשב"א בשם מורו הרב דאף לאחר הדחה מהני מליחה שנית, וכתב הטו"ז ז"ל, וצריך לומר דאותו הרב אינו רבינו יונה דהא הר"ן כתב בשם רבינו יונה דהודח אוסר וזה הרב ס"ל דאין הדחה אוסרת כלל וב"י אבל לא גילה הטו"ז מי הוא אותו רבו השני של הרשב"א.

ואולי יש לומר שזהו הרמב"ן, כידוע שהרשב"א למד ג"כ אצל הרמב"ן וכ"כ בסדר הקבלה להמאירי (דף קמ"א) שרבינו יונה והרמב"ן היו רבותיו של הרשב"א והרא"ה, וז"ל הפמ"ג (כללים לאו"ה אות י"א), תלמידיו רבינו יונה הם מסתמא הרמב"ן והרשב"א כי שניהם למדו אצל רבינו יונה, והרשב"א למד אה"כ אצל הרמב"ן ג"כ, ובתורת הבית הארוך כתב פעמים בשם "מורו הרב" ועפ"י הרוב הוא רבינו יונה, ועיי' טו"ז סי' ע"י אות ט"ז ומ"ש שם, ולפעמים כותב בשם "הרב" והוא הרמב"ן עכ"ל, ואף דבאן כתב "מורו הרב", מ"מ בהכרח לומר שאינו רבינו יונה וכפי הטו"ז.

ועיי' בתדושי הרמב"ן (דף ק"ב) דמשמע כן קצת שאוסר דוקא אחר פליטת כל צירו לגמרי ולא הזכיר מהדחה כלום.

עוד ידוע שהרמב"ן ורבינו יונה היו מחותנים ורבינו יונה נפטר בחיי הרמב"ן (שם) וכנראה שאז עבר הרשב"א ללמוד תורה מפי הרמב"ן.

הרשב"א מבעלי תומי

הב"י (רי"ט סי' ס"ט) מביא מהרשב"א בתשובה (סי' תתמ"ג) דם שנבלע עיי' כלי שני מהני מליחה אח"כ, וכ"כ השי"ך (סק"ס). וצ"ע דבסי' ס"ח (סי"א) כתב המחבר דלא מהני מליחה אם שמוה בכלי שני, ומקורו מביא הטור והשי"ך (סק"ז) מהרשב"א בתורת הבית (ביד ריש ש"א), וצ"ע דדבריו סותרים וא"י.

קושיא זו מביא המנחת יעקב (כלל ט"ו אות ה') בשם הגליון על הטור, ודחה תירוצו שרצה לחלק בין לכתחילה לדיעבד, ומיישב בפשטות דאותו הרשב"א שכתב שמוה (וכן הרבה תשובות שם) אינו הרשב"א סתם אלא הוא ר' שמשון ב"ר אברהם משאנץ מגדולי בעלי תוספות (מוזכר גם בב"י סי"ח, ובסי' ע"י שי"ך סק"ז) וא"ש הכל. אח"כ כתב שאף אם הוא מהרשב"א, יש לומר שחור בתשובתו ממה שכתב בתורה"כ וכמו שכתבו הפוסקים כמ"פ.

והנפק"ט בין ב' התירוצים הוא למעשה מה סובר הרשב"א, לתירוץ א' סובר שאסור ולתי' ב' חור בו וסובר שמותר, ולחלוקה כתב הפמ"ג (סי' ס"ח ט"ז סק"ז) דעיקר בתירוצו ב' ומותר.

וצ"ע דהפמ"ג עצמו כתב (כללים אות ט"ו) דצ"ע איזה תשובה כתב קודם התורה"כ ואיזה אח"כ, ואי אפשר לומר שא' מהם בתרא, וצ"ע.

הנשיא ר"י אלברצלוני

הב"י (סי' ס"ט סי"ח) מביא מהרא"ש שיטת הר"י אלברצלוני בזמן מליחת הבשר, והיות ששמו אינו מפורסם כ"כ, לכן נתיק לפנ"ך מדברי התשב"ץ (היא סמ"י ט"ח), שיש שני ראשונים בכינוי זה, הראשון, הר"ר יצחק בן ראובן ז"ל אלברצלוני שהיה מגדולי הדור בזמנו של הר"ר, והיה זקנו של הרמב"ן (שם סי' ע"כ), והיבר פיוטום הרבה, והשני שמו הרב הנשיא ר' יהודה בן ברזילי אלברצלוני, תלמיד ר"י הנ"ל, והיה רב גדול ומיוחס, והיבר ספר העתים, סי' יחוס שאר בשר, ועוד, ומוזכר בסי' העיטור ובאורחות חיים.

וחזין מזה גם הרשב"א נקרא בשם הרב אלברצלוני (שם). ועיי' בסי' אוצר הגדולים (חיד דף ע"ח, ח"ה דף ר"ט) מתולדות שני הגדולים האלו.

~ זא"ת החיה אשר תאכלו ~

בימים האחרונים זכו לומדי הכולל לעסוק בדברי תורה להלכה ולמעשה, בביקור בבתי השחיטה הן בשחיתות הבהמות והן השחיטה דקהלתינו הק' לבשר עופות, ובכך להבין ולהשכיל יותר בהמקצועות הנלמדים ולא יהיו כעיוור המגשש באפילה.

ובאמת כן מצינו שעשה משה רבינו עם בני ישראל כשלמד עמהם הל' מאכלות אסורות, וכלשון רש"י הקדוש (שמיני י"א ב'), זאת החיה, מלמד שהיה משה אוזח בחיה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו ע"כ, וכן עשה הקב"ה כשלמד עם משה רבינו דינים אלו, וכלשון הגמ' (חולין מב'), זאת החיה אשר תאכלו, מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה לו למשה ואמר לו זאת אכול וזאת לא תיכול עכ"ל.

וכן מצינו בתו"כ (שמיני) שהוא מצוה להיות בקי בידיעת מציאות הטריפה והעתיקו רש"י"ל (שם, פסוק מ"ז), להבדיל, לא בלבד השונה אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן, ובין החיה הנאכלת, בין שנולדו בה סימני טריפה כשרה לנולדו בה סימני טריפה פסולה עכ"ל, וביארו המפרשים דהיינו להיות בקי בשמונה עשר טריפות שנאמרו למשה מסיני, וע"ע במוני המצות שישנם החושבים מצוה זו לאחד ממנין התרי"ג עי' ברמב"ם (מאכ"א פ"א ה"א, סה"מ מע קמ"ט - קכ"ב) שחושב והבדלתם למ"ע מה"ת ולדעת כמה פוסקים אף כשאינו רוצה לאכול כלל (עי' צנפת פננת שם, ובדרכי ריש סי' ע"ט ופ"ז). ובאמת זהו עיקר תורה לשמה להבין ולהסיק שמעתתא אליבא דהלכתא (עי' ויואל משה מ"ג סי' ל"ז בשם ראשית חכמה) ולי אפשר להגיע לזה בלי עסק הרבה וראיה במציאות הדברים, וכמו שכתב הרמ"א לגבי ניקור חלב (סי' ס"ד ס"ז) וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראיה מן הבקי בניקור ואי אפשר לבאר היטב בספר, עכ"ל.

וככה מצינו בגדולי ישראל שעסקו הרבה בבירור מציאות הדברים, וכמסופר בגמ' (סנהדרין ה') על רב שנתגדל שמונה עשר חודש בין רועי בקר כדי להתלמד החילוק בין מום עובר למום קבוע (אף שאינו נוהג דין בסור למזבח אחר חורבן הבית - חז"ק אם ננקט כדברי הרמ"א מפאנו שרב ח"ת שנה והיה עוד בפני הבית, עי' שם הגדולים ערך אבא). כמור"כ מספר הגמ' (חולין נ"ז) על ר' שמעון בן חלפתא שהיה עסקן בדברים, שהיה מברר ומוכיח כמה דברים במציאות הטריפות. וכן תלמידו ר' ישמעאל שלקו אשה אחת לברר בדיוק מנין אברי אשה (בכורות מה. וע"ע נדה ל'), ועוד הרבה שטרחו ויגעו לברר עניני טריפות מתוך המציאות ולא רק מתוך הלימוד והפפול, (עי' ראש חולין פ"ד סי' ז') משיך על הרמב"ד שבירר מקום צומת הגידון מתוך פלפולו לחוד עיי"ש).

וכן מצינו בגדולי הדורות שעסקו הרבה בפועל ידם בעניני שחיטה וטריפות, וכמו שהעיד ע"ע מרן החתם סופר (ל' בתשובה) אלפים ורבות ראות עברו תחת ידו, ומרן הדברי חיים כותב (שרת יד ח"א סי' ז') וז"ל, אולם אנכי איש רש אשר טרחתי הרבה בעסק השריב והלכתי לאיטליז כמה שנים ובכמה קהלות קדושות ועם שוחטים ובודקים שונים כמעט למאות, עכ"ל, וכ"כ עוד שם סי' ח'. וכן ראה ראינו אצל רבותינו הקדושים אף שהיו טרודים מאוד בלימוד והרבצת התורה ובהנהגת הכלל, עכ"ז הרבה יגיעות עסקו וטרחו בעניני כשרות ושחיטה שהיה הכל כדת של תורה.

כן יה"ר שזכנו להבין ולהשכיל ולקיים כל דברי התורה הזאת, אמן.

~ סדר המליחה והדחות ~

בבית השחיטה דקהלתינו קרית יואל

רישומי ביקור – תמוז תשע"א

כמו"כ מסירין הקורקבן (פיפי"ג) וכן השומן (שמאל"ץ) ומנקין אותן ומולחין אותן בפני עצמו (סי' ע"ה ס"א, דלכתחלה צריכין מליחה), אבל הכליות המנהג שלא לאוכלן (נשים הזקנות, וי"א דקשה לשכחה).

חותכין הארכובה התחתונה (געל"ע פיס"ל) כדי שיצא הדם מהחוטאים הנמצאים שם (רמ"א, סי' ס"ה ס"ג). חותכין חלק האחרון שבעצם אגפים כדי שיצא הדם מהעצם שם (שם ס"א ב').^א וכן חותכין חלק גדול במפרקת (גער"ג), וליתר שאת חותכין בהנשאר ג' חתיכות כדי שיפתחו הוורידין ויצא מהם הדם (שם ס"א).

אח"כ מנקין העוף היטב מכל אברים הפנימיים (ע"י כח המכונה וועקז"ם) ובוקעין את העוף כולו לשניים (ספלי"ט), כדי שיוכלו למולחו כראוי (ע"י בהערה"ז).

אח"כ רוחצין אותו עם זרם מים ומשפשפין היטב מכל צדדיו שישאר נקי בלי שום חלקים מאברים הפנימיים, וכן חותכין חלקי הבשר שיש בהם צרירות דם ומדם בעין, וכו'.^ב

ול"כ מניחין פתקא עם הזמן אימת נשחט כדי שיצלנו קודם שיעבור ג' ימים בלא מליחה וצלל, (אף דכדד מסילא צולין, מ"מ הרבה נוהגין לענוו אחר הצלל, וע"י פה"ש סק"ו משי"כ בענין זה).
י' כ"כ הרמ"א שם, וכן הביא בשלחן גבוה (סי' כ"ב סק"ה) ובדעת קדושים (סק"ב) ועוד.

יא) ע"י בשר"ך (שם סק"ה) שמביא מהדרישה שתמה על רמ"א שמיקל בזה, וכתב הוא וז"ל, ואין זה תימה דהרבה פעמים מצינו כן שהמנהג כפוסק אחד אף שרוב הפוסקים חולקין וכו'. אמנם למעשה מחמירין כמו שכתבו האחרונים, ע"י כפ"ח סק"ט, דר"ת סק"ב ועוד שהביאו מהמחל"ב סק"ג בשם הרדב"ז כן.
יב) ענין זה הונהג ע"י מרן רבינו בעל דברי יואל זצ"ל באיטליז קהלתינו הקדושה לחתוך העוף דרך ביקוע באורך ולא כמו שנוהגין לחתכו למטה וכל העוף נשאר שלם, ומקור הדברים ע"י פמ"ג (סי' ס"ט מ"ז סק"ט) בשם בית לחם יהודא (אות כ"ו) דראוי לבקוע העופות לשנים, ומוסיף הפמ"ג וז"ל, וכן הנהגתי אני, חדא דלכתחלה אי אפשר למלוח בפנים בכל מקום, ועוד ריאה וטחול וכליות של עוף המונחים בתוכו אף דיעבד אסורים אי לא נמלחו רק מצד אחד דהם לא נמלחו כלל דהוי אבר אחר, ולא דמי לחתיכה עבה, ואף בבקע יש להוציא הריאה וכו', דלכתחילה בעינן מליחה מב' צדדין ע"ל, ובדר"ת (סק"ה) מביא מתשובה מאהבה (נד"ג) דראוי לכל ירא ה' לעשות כן לחתוך העוף לאורך.

יג) האחרונים מזהירין הרבה בענין זה שלא ישארו חתיכת בשר מהריאה והכליות וכדו' דבוק להבשר דא"כ הוי מליחה רק מצד אחד, ואף שנמלח ברוב מקומות, מ"מ לכתחלה מחמירין שלא ישאר מקום פנוי מבלי מלח, וכ"ש שלא יובלע מדם שפירש מאבר אחר דחמיר מפירש ממקום למקום (ע"י ס"א בנשח"ב, וכ"כ הפמ"ג והד"מ בשם הרבה אחרונים).

וע"ע בתח"י (כלל ט"ו אות א') כתב בשם א"ח, לכתחלה ישרה הבשר יותר מחצי שעה, ובל"ח (דף קל"ה) הקשה דבשר"ע כתב נגד חצי שעה ולא יותר, ובמנח"י (שם סק"א) מתרץ דבשר"ע מצריך הדחה אח"כ משא"כ בתח"ח כתב שאם שהה יותר מחצי שעה סגי בהכי ולא צריך הדחה אח"כ, ע"כ. ועפ"ז כתב בשו"ת חשב האפוד (ח"ב סי' ט"ו) מובן השחיטות שאין עושין הדחה אחר השריה כיון ששורין יותר מחצי שעה. אמנם הקשה ע"ז דלא מסתבר הדבר, והעיקר בדברי משה (סק"א) כתב מבואר דלכתחלה ישרה הבשר יותר מחצי שעה ואח"כ ישפשף הבשר במים הראשונים יפה, משמע דתרווייהו צריך עי"ש.
וכאן נוהגין לשפשפו ולרחצו היטב קודם השריה ובזה מסירין כל דם בעין, צרירות דם, ושיריים מאברים הפנימיים, שיהא נקי לגמרי ואח"כ עושין השריה חצי שעה.

אחרי שנשחט העוף כדינו,^ג הוסר הנוצות,^ד ונבדק מטריפות המצויות לפעמים (דהיינו צומת הגדין, הריאות אם נרקבו, הדקין אם נקבו, בוקא דאטמא שש"ק מדוכת"י), מכינים העוף שיהא ראוי למולחו כדינו.

מסירין את הכבד^ה ונוטלין משם המרה עם מעט בשר הכבד עמו (סי' ע"ג ס"א), שע"כ נפתחין סמפוני הכבד וראוי לצלותו וכן לטגנו אחר הצליה.^ו

א) המאמר הלז היה למראה עינו של מרן רבינו שליט"א שהסכים להדפיסו בגליונינו.

ב) קצרנו במקום שאמרו להאריך בכל סדר השחיטה והבדיקות, רק בסדר המליחה וההדחות הנלמד כעת במסגרת כוללינו, ועוד חזון למועד בעזה"י.

ג) ומשם ואילך דינו כחתיכה הראוי להתכבד (סי' ק"א ס"ג בהנהגה), וע"כ אם נתערב עוף אחד טריפה או מה שנתבל משחיטה (ע"י מג"ם בסכין) נאסר כל התערובות שהוסרו הנוצות אבל מה שהם עם הנוצות מותרין (שם ס"ו). וכאן מחמירין ומשליכין כל התערובות אף מה שאינו חהר"ל, והטעם שלא למכור בשר בתור מהדרין ממה שנתערב שם איסור והותר ע"י ביטול ברוב, (ע"י בס"י קט"ו פה"ש סק"י בשם א"ח, מי שרוצה להחמיר ע"ע ושלם לסמוך על ביטול, יכול להחמיר ומצוה הוא, ודלא כמושי"כ בסול"ם בשם תורת האשם עיי"ש. וע"י בשו"ת דברי יואל (ורד סי' כ"א) שאין לכתוב על הכשר שהוא מהדרין כיון שאי אפשר להעמיס על הסוחר יותר מעיקר הדין ולהקל בהפס"מ או כשנתבטל וכדו', ומסיים שם שאי"נ המדקדק במעשיו אינו סומך על קולות אלא שואל על כל דבר בפרטיות עיי"ש, הארכנו בזה בקובץ בית וועד ח"ג דף ת"ד). ויש חוששין עוד בקאמפאנ"י שיכול להמצא בקביעות טריפות ש"ל שנכנס בגדר אין מבטלין (שיעורת יעקב) ואכמ"ל.

ולענין אי מהני מליחה ע"ג הנוצות, ציין לנו הגר"מ סייטלבוים שליט"א דומ"ץ קהלתינו הק' בירושד"ו ענין נפלא, בדרכי משה (סוסי"ה) כתב שנוהגין למלוח תרנגולת עם הנוצות ולמולגן אח"כ, וכ"כ בתורת חסאית (כלל כ"ג), וכן בשו"ת מהר"ם מלובלין (סי' ס"ט), ובפמ"ג (שם ש"ד סק"ו), ובשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' ס"א) כתב פשוט וז"ל, ולא אמרין שיטעה בזה שום אדם שיהא מועיל מליחה ע"ג נוצות העוף, כי הנוצות הם גשם נפרד מהגוף ומפסיקין בין המלח שלא יפעול בגוף העוף ע"כ, וצ"ע מאוד דאישתמט מיניה כל הנ"ל, וע"ע בדרכי תשובה (שם סק"ב) שהאשה בכל זה.

ולענין הדחה ראשונה אי מהני ע"ג נוצות ע"י בחור"ס (שם) שמחלק בין למלעלה למלמטה והעתיקו בפת"ש (לק"י סק"ח).

ד) אם נקרע אחד מהט"ז גידין במקום צומתן טריפה (סי' כ"ו ס"ח) ונימוח ונרקב דינו כנקרע (שם ס"ט בהנהגה). ובשנים האחרונות התחילו למצוא ריעותות במקצתן, ואף שאינו בגדר מיעוט המצוי לשיטת המשכנות יעקב (סי' ט"ו) שנתפשט כהיום, מ"מ כיון שיוכלין להמצא מזמן לזמן מספר מסויים ע"כ מחמירין לבדוק כולם (ע"י שו"ת שטח הל"י ח"ד סי' פ"א, דר"ת סי' ל"ט סק"ג, ונפ"ש סי' ל"א סק"א בשם הבית אפרים). וכהיום בודקין הכל הן העופות והן הטורקים.

ה) לפעמים נמצאים חולי בתוך רפת אחד וגורם ריעותות או רקבון בהריאות (ע"י בזה באורך בשו"ת קנה בוסט ח"א סי' מ"א, שו"ת מג"י יהודא ח"א סי' י"ט להג"מ פאלאטשעק שליט"א), ע"כ בודקין בכל יום בתחלתו שלש מאות עופות אם יש ריעותות בהריאות, ואם יש אזי בודקין כל היום.

ו) נקב בדקין טריפה (סי' מ"ז ס"ה), ובזמנינו נמצאים ריעותות במקום היותרת שבאמצע הדקין, ע"כ נוהגין לבדוק כל העופות מריעותות בהדקין (ע"י שו"ת יעקב יוסף ח"ד סי' י"ח, שו"ת טוהר"ר תנ"י קס"ד, שו"ת מהר"ם שיק סי' ס"א, ומה"ג סי' מ"ז מ"ז).

ז) בוקא דאטמא (באזורים) שקפץ ממקומו טריפה (סי' כ"ה ס"ב), וכיון שיש לפעמים שאלות בזה ובפרט בעופות השמינים וגדולים, ע"כ בודקין כל עוף ועוף.

ח) מעלה עשוי בענין הארכובה התחתונה שחלקם נמכר ונאכל למאכל פצעי" לשב"ק, ע"כ מסירין הרגלים אחר שנבדק העוף מטריפות, דאל"כ אין יודעין אם הוא כשר או לא, ואף שבטל ברוב מ"מ אין סומכין ע"ז לכתחלה, וכנ"ל.

ט) הכבד יש בו ריבוי דם ולא מהני מליחה אלא צלי אחר שחתכו שתי וערב (סי' ע"ג ס"א) או שנטל משם המרה (הרמ"א שם) עם הגידים והקנוקנות שעוברים שם (שו"י סק"ה), ואז מותר אף לבשלו ולטגנו אחר הצלי.

ט) הכבד אין צולין בהבית השחיטה רק בהבוטשער סטארס דקהלתינו הק',

משם נופל הבשר לתוך כלי גדול מלא מים פושרים⁷ לעשות ההדחה ראשונה (סי' ס"ט ס"א בהג"ה) ונשרה שם לערך שלש רבעי שעה^{טו}, ועי"כ נתרכך הבשר ועובר הדם בעין והדם שעל פניו נכשר למולחו כדינו.

משם יורד ונופל לתוך כלי גדול (טאמבלע"ר) שמתפטף המים מעליו שלא ימסר המלח מיד (רמ"א שם), וכן על שלחן המתנדנד, ומשם עובר הבשר להמולחים^{טז}.

המולחים הם אברכים יראי ה', ומולחין במלח בינוני (שם ס"ג), והמלח הם "שטיינזאלץ" (שלא עבר עליהם עדיין פעולת הבישול)^ח, ומולחין היטב משני צדדין בכל מקום שלא ישאר מקום פנוי בלי מלח (שם ס"ד)^ט וכן במקומות שנפרד העור מהבשר משימין שם מלח^כ.

יד וכמו שכתב ה"י על דברי המרדכי דאין לעשות השריה במים צוננים אדברה מטרשי, ועי' רעק"א שכתב לאסור אף דיעבד אם לא הודח ונמלח שנית, ועי' חז"א (סי' י' אות ד') שרוצה להתיר בדיעבד עכ"פ. ועי' בלושי מרדכי (ח"ג סי' י'). ובשיעור מים קרים מקובל אצל השחיסות החרידים להקל עד שיעור 45 פערנהייט לערך, ואצילנו השיעור בין 55 - 65 פערנהייט, ובצירוף הבשר עולה החמימות יותר.

ויש בזה מקום עיון בטו"ז (סי' ל"ו סק"ה) שמשוה שיעור המים קרים של בדיקת הריאה למים אלו וכן בפמ"ג שם, ושם השיעור חמור יותר, עי' בש"ך (סק"ו) שהשיעור פושרין כחמימות הרוק (לערך 90-95) וכמו סי' קפ"ח, וצ"ע עוד.

ועי' בהנהגות הישמח משה (הל' מליחה אות א') "וויקען אין וואסער ניט אין ווארעם וואסער נאר אין קאלטע", ולכא' כוונתו שלא תה' חמים אלא פושרין.

(טו) כיון שבתחלתו אירע לפעמים שמקצת החתיכות הם חוץ למים ולא הודח רק מקצתו, וא"ש גם לשי' ה"לם שצריך לשרותו "יותר" מחצי שעה.

ולאחרונה הוסיפו עוד חומר בקודש שבסוף הכלי נזחל עוד מים פושרין להדחת הבשר, ומרוויחין בזה שהמים הם קצת נקיים יותר מהמוקדמים, (עי' חז"ר סק"א גליון תשרי, ובדרכת (סק"ו) שהעתיקו מתלמידי רבינו יונה שיסאר המים לבן, ואף שא"א שמי השר' יהיה לבן - ואולי הם דיברו ממי הדחה ושטיפה - מ"מ כל כמה דנקי יותר עדיף).

(טז) ובפרט במלח "שטיינזאלץ" שלא נתבשל עדיין נסמ מהרה ע"י המים אם לא יטפטפו מעליו המים.

(יז) עי' בדרכת (סי' קס"ה) שמביא מבעל הסמ"ע מתקנות הארצות, ליוזר לכתחילה שישירו וימלחו הבשר ע"י ישראל דוקא ולא ע"י שפחותיהן העכ"ס, והעתיקו גם בבית לחם יהודה (סק"ו). ואף שגוים נאמנות ע"ז דמירתתי ועומדים ע"ג, מ"מ צריכין זהירות יתירה למלוח בכל מקום, וכן להשים מלח מתחת לעור אם נפתח.

(יח) ידוע הדבר שיש ב' מיני מלח, המלח הרגיל שמשמשים לאכילה הם מי הים, ומטעמי בריאות מבשלין המלח להוציא ממנו כמה כוחות וכמה ליחות המים, משא"כ השטיינזאלץ חוצבין מההר כמו אבנים, ואין מבשלין אותו רק מייבשין אותו ע"י הבל חם (נ"מ גם לענין שבת לידן בישול אחר בישול, וד"ק).

ואין כאן המקום להאריך בחלק ההלכה (ועוד חזון למועד א"ה, עי' בש"ת מור ואחלות (אוהל יר"מ סי' ט) בשם הגרש"ק, הגהות יד שאול (ע"ג), ובדרכת (סק"ז).

אך ידועים המה דעת מרן רבינו בעל דברי יואל זצ"ל שאין להשתמש במלח זו למליחת בשר כיון שנשתנה מכמות שהיה, ואין אנו יודעים ומבינים לטבעי המלח שצריך למליחת בשר ע"כ ימלחו רק במלח ההר הטבעי. (דעת קדשו חובא בש"ת משנת יעקב ח"ג סי' ט"ג, ש"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' י"ז), שא"ת יוען אברהם (ח"א י"ד סי' ב').

(ט) אף שכתב הש"ך (סק"ס) שאין העולם מוקדקין בכך שלא ישאר מקום פנוי מבלי מלח, מ"מ משמע בט"ז (סק"ד ובשר"י) שאין זה לכתחילה, ול"כ בש"ת תשובה מאחבה (ח"ב) דנכון לכל יר"ש להזהר, וע"ע בש"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תכ"ח) בשם הגר"י מבריסק.

(ס) מצוי לפעמים שהעור נקרע ונפרד מהבשר (ובפרט שעושין ספלייט, וד"ק) ועי' פמ"ג (פר' סק"ה) בשם פ"ח (ק"רא סק"ו) דנשים הנופחין העור לא מהני מליחה ע"ג העור וצריכין למלוח תחתיו. אמנם אם העבירו הנפוח כתב המנ"י (כלל סי' דין ו') שאין חשש, וביעני' (במגדל עז, מליחה אות כ"ה) מחמיר גם בזה, עי' כ"ז בדרכת (סק"ג). ואף שסתמית הדבר להקל כשעבר הנפוח (וכן שמענו מרבינו השחיטה שעי' הערה"ח ומת"צ בעל קנה בושם ד"ע, עכ"ז מחמירין בזה אם רואין עור שנפרד משימין מלח תחתיו.

המליחה היא על גבי כלי מנוקב (שם סט"ז)^{כא}, וכן הבעל"ט המביא את הבשר הוא ג"כ מנוקב (כיון שנופל עליו מלח מידי המולחים).

מניחין אותן ע"ג שולחנות גדולים מנוקבים וכן הם הולכין בשיפוע (והו' מקום מדרון - שם) ושם הוא מונח לשיעור שעה ויותר עד שיפלוט העוף כל דמו^{כב}, כמו"כ מחמירין שלא להניח בשר על גבי חברתה רק כולם זה בצד זה אחת סמוך על השניה^{כג}.

המולח מסתכל בשעת מליחתו אם רואה איזה צרירת דם וכדו' שצריך לחותכו קודם המליחה (סי' ס"ז ס"ד) מניח על בעל"ט מיוחד שמוליכו לכלי גדול מלא מים (לבטל כח המלח כיון שהכלי אינו מנוקב - שם ס"ח), וחותרכין מקום הנצרר ומדיחו שנית במים (כיון שחתך בהבשר - שם ס"א) ומחזירו לתוך הטאמבלע"ר שטיפטפו המים מעליו.

בשר שנופל באמצע מליחתו ע"ג קרקע נאסר מיד (אף שהוא מקום משופע קצת - סט"ז, וכן יש שם מים - סי' ע"ו)^{כד}.

אחר ששהה הבשר במלחו לשיעור שעה נופל משם לכלי גדול (טאמבלע"ר) לנפץ מעליו המלח, אח"כ נשטף הבשר ע"י זרם מים שמקלח עליו, ומשם נופל לשלש הדחות בכלים^{כה}, סך הכל: ניפוך, שטיפה, וג' הדחות (סעיף ז').

והבשר כשר ומוכן לאכול!^{כו}

(כא) עי' בדרכת (סק"ה) שמביא מס' דרכי הוראה (ח"ב פר"ב) שמסופק האם עדיף ליתן קודם מלח ע"ג בשר ולהפכו אח"כ או ליתן מלח ע"ג השלחן עיי"ש. וכאן אין נפק"מ שהשלחן המנוקב מלא מלח בכל עת ושופכין מלח בתוך חללו בכל מקום, ואח"כ הופכין ומולחין מבחוץ, ומשימו ע"ג השלחן המנוקב.

(כב) וכפשוטו ל' הרמ"א (סק"ה) דהמנהג להשהות לכתחלה שיעור שעה, ועי' דגומ"ר (שם) ובפמ"ג (סי' ע"ו ש"ח), פליתי (סי' ט) שתמהו על ראיית התורה"ד מקרבן פסח שנתארך לשיעור שעה, הלא להוציא דמו סגי בחצי צלייתו. ועי' בס' ערוגת הבושם (אות ו') תירוצ' נאה ע"ז, וכן משמע מש' הר"ף שמביא ה"י עיי"ש, וע"ע בערוה"ש (ס"ו). ולענין ערב שבת שמיקל הרמ"א לשיעור מליחה של י"ח מינוט, עי' בהנהגות הישמח משה (בסידור קרבן מנחה אות ח') שכתב בעש"ק חצי שעה, ול"כ בש"ת דברי חיים (ח"ב אבינו סי' כ"ב ובפפתחות), וע"ע במרא דשמעתנתא (הל' מליחה סי' של"ח).

(כג) בש"ע (סי' ע"א) מבואר דמולחין הרבה חתיכות זו ע"ג זו. והטעם מבואר משום טריד לפלוט לא בלע, וז"א (ס"ו סק"א) משום אגב דיפליט וכו', וכן נוהגין הרבה בתי שחיסות שמולחין על שלחן אחד אלפי עופות ולפעמים אף עשר ויותר עופות מונחין זה על זה.

ואף שמעיקרא דדינא אין חשש בזה, מ"מ זהו דבר חדש שלא היו עושין כן מעולם, ויש לעיין אם שייך לומר טריד לפלוט כשנדחקין יחד י' וט"ו עופות זה ע"ג זה ונעשה הכל כגוף אחד, ותו דברמ"א (סי' ע"א) מחמיר לכתחלה שלא יהיה בית קיבול בשעת המליחה עיי"ש, ועי' בקובץ בית וועד (ח"ד) שהאריך בזה הר"ר יצחק אייזיק גליק שליט"א. ע"כ הנהיגו ששה שלחנות גדולים ורחבים למלוח אלפי חתיכות זה בצד זה (ואף שנוגעים זה) ולא זה על זה, (ועדיף יותר מלשים החתיכות ע"ג שלשולות באוויר (במקדם) שאז יכול המלח ליפול מהבשר ובפרט במקום המהודק ודוק).

(כד) עי' בס' ס"ט פת"ש (סק"ו) שמביא מחמיר"ד (סי' כ"ח) דאם נפל לכלי שאינו מנוקב באמצע המליחה אז נאסר מיד, וכאן מחמירין אף בשעת מליחתו, ואף ש"ל שהקרקע משופע קצת (כדי שיוזב המים לדעי"ו), עכ"ז מחמירין בכל ענין, וע"ע בסו"ס י' ע', ובש"ת דברי יואל (ח"ב סי' קס"ה) ובתשובת חבירינו הר"ר מרדכי הירש ה"ו בקובץ בית וועד (ח"ה דף קנז).

(כה) עי' סעיף ז' במחז"ר ובנ"כ שם כל השיטות, ובהנהגות הישמח משה (אות ט) כתב לעשות ניפוך, שטיפה, הדחה, שטיפה, ויש כמה מנהגים בזה, וכאן הנהיגו ניפוך, שטיפה, וג' הדחות בכלים. עוד הנהיגו שהמים יחזלו לתוך הכלים מים חדשים בכל עת כדי שלא יהיו אדומים הרבה וכמבואר בראשונים שיצאו מים זכים (רא"ש ורמב"ם ויזה).

(כו) בש"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי') כתב הגדרה נאה ששמע ממרן רבינו בעל דברי יואל זצ"ל חלק בין "כשרע' שחיטה" ל"היימישע שחיטה", והיימישע שחיטה הוא ששוחטין ובודקין כל עוף במתינות.

~ קצירת האומ"ר ~

דברי השו"ע ונו"כ עם פסקי גדולי אחרונים באופן קצר וצח

(סי' ס"ט סעיף י"ח)

סעיף י"ח: בשר שנמלח כראוי בכלי שאינו מנוקב ושהה שם כשיעור שיתנו מים על האש ויתחילו להרחיח, כל מה שממנו בציר אסור לאכלו אפי' ע"י צלי, וחלק החתיכה שחוץ מן הציר אסור רק כדי קליפה ואפי' הוא בשר שמן, והטעם דאין הנאסר יכול לילך יותר מן האיסור והדם אינו מפעפע למעלה, והרמ"א מחמיר ואוסר כל החתיכה אפי' לא נמלח רק מעט ולא שהה שיעור מליחה אלא שנראה ציר בכלי, והטעם דהדם פירש ממקום למקום, וחמור מלעיל סי' ס"ז כיון שפירש ע"י מליחה, וגם נכבש בכלי שא"מ ה"ה כמבושל ושוב לא מהני מליחה או צלי (ועי' ש"ד שצ"ע). ואם נפל בשר שנמלח אחר ששהה שיעור מליחה לכלי שא"מ מותר מה שחוץ לציר ואפי' אם ספק אם שהה כבר שיעור מליחה, אבל אם ברי שנפל קודם ששהה שיעור מליחה אסור גם מה שחוץ לציר (ש"ך). ואם נתערב חתיכה זו שנמלח בכלי שא"מ בתרי חתיכות דהיתר מותר החלק העליון (רש"ל), וש"ך מיקל מטעם אחר דדם שמלחו דרבנן הוא, ואם נמלח הרבה חתיכות לא נאסר שאר החתיכות אלא מה שנוגעת בציר, והטעם דאינו דחוקה כ"כ, ואפי' קליפה לא בעי.

סעיף י"ט: בשר שנמלח והודח מותר ליתנו במים אפי' אינם ורתחין ויש מי שמצריך ליתן קודם לרותחין (רמב"ם), וטעמו דעדיין יש דם בהבשר וצריך לצמותו שלא יצא עוד ולכן כתבו המחבר דלכתחילה יש לנהוג כן, ואין נוהגין כן (רמ"א) דאין לו דין דם כלל אלא מוהל הוא.

סעיף כ': בשר שנמלח ושהה כשיעור ולא הודח אחר המליחה שנתנהו בכלי שאינו מנוקב ונתמלא בציר מותר, וכן בשר כשר שנפל לכלי מלא ציר (שיצא מבשר אחר פליטת הדם) מותר, והטעם דציר זו נחשב כמים, והדם אינו אוסר דנתייבש בהמלח, ועוד דהמלח כבר פסק כוחו (כיון שפלט דם) ושוב אינו רותח (ט"ז), ויש מפרשים דהציר כמו מים הוא לבטל כח המלח (ב"ח וש"ך), ויש מי שאוסר דהציר נחשב כדם, ויש לחוש לכתחילה לשיטה זו (מחבר).

ויש לאסור לכתחילה החלק שבתוך הציר כ"ק (רמ"א), ויש להחמיר לאסור מה שבתוך הציר כולו אם אין ס', ומה שחוץ לציר כדי

קליפה, אבל אינו יכול להצטרף החלק שלמעלה לס', דדם אינו מפעפע למעלה (מהרש"ל ואו"ה) ואם הציר הוא בתוך כלי חולבת נאסר הכלי עד קליפה אם הי' בכלי ממשות חלב, אבל אם אין בכלי ממשות אלא בליעת ב"י הט"ז אוסר והש"ך מתיר (ועי' חו"ד ליישב שי' הט"ז), ובחפ"מ ולצורך מצוה מתירין כשי' המחבר, ואם נתערב חתיכה זו בתרי חתיכות דהיתר מותר דסמכין על דעה א' (ט"ז בשם מהרש"ל).

ונפק"מ בין שני השיטות דלדעה א' מותר לשהות הבשר במלחו וקודם הבישול צריך להדיחו משום מלח ודם שעליו או יחתך כל הצדדים מן הבשר אבל לדעה ב' צריך להדיחו קודם פליטת כל צירו דהיינו י"ב שעות שלא יאסור שוב הבשר.

ואם נחתך בסכין הסכין צריך הגעלה לדעה ב' (מחבר), ורמ"א סובר דאין הסכין נאסר דהדם מישק שריק (ואינו ככלי שמונח בו הציר, נקה"כ) ודי בהדחה, ואם נתייבש עליו הציר צריך נעיצה בקרקע, ומותר לכתחילה לחתוך בסכין ולא חיישינן דלמא מישתלי ולא ידיח דנראה עליו האיסור יותר מכלי וגם יש לסמוך על דעה א' דאין הציר אוסר (ש"ך ופמ"ג).

ואם רוצה לצלות הבשר אחר המליחה אם צלאו תיכף אין צריך הדחה אחר המליחה דהאש שואבו ואם שוהה אותה ידיחו יפה קודם המליחה.

סעיף כ"א: במקום שאין לו מלח יצלה הבשר עד שיוזב כל הדם ואח"כ יבשלה, והשיעור עד שיוזב יש ב' דעות, הר"ן סובר דהוא כמאכל בו דרוסאי והרשב"א סובר עד שראוי לאכילה לרוב בנ"א ונוהגין כל לכתחלה, וסימנו עד שיתייבש מבחוץ (ט"ז).

סימן ע'

סעיף א': מותר למלוח הרבה חתיכות זעג"ז אפי' בשר שור עם גדיים וטלאים ואפי' עם עופות דפליט ציר וכל זמן שפולט ציר אינה בולעת, ולהרמ"א בולעת אלא דחזור ופולט וצריך שיעור שעה (טו"ז, מ"א).

ואפי' מתקבץ הרבה ציר ועומד בגומא מותר (מחבר) אלא דאסור לכתחילה, וצריך להפכו שיוזב הדם אבל כדיעבד אין לחוש (רמ"א).

חתיכה שמלח אותה ב' פעמים (כלי הדחה בנתיים) מותרת ולא חיישינן שמלח השני יבליע הדם דטריד לפלוט (רמלח אינו מבליע להרא"ש).

אבל דם בעין מבליע אפי' כשטרוד לפלוט (ש"ך), וכן איסור בעין

המדור הלז נערך ע"י החבירים החשובים
מו"ה שלמה לייב גרובער הי"ו – מו"ה יואל לעווי הי"ו – מו"ה דוד מאיר שווארץ
הי"ו – ותשוח"ח להם

ביאור להמראי מקומות

מ' - משבצות זהב. ש' - שפתי דעת.
ח' - חוות דעת. פ' - פתחי תשובה

למען דעת...

ידיעות נכבדות, פנינים יקרים, הנזכרים בהמקצוע

מסכת פסח שני

הב"י (ס' ע"ס"ד) מביא מהר"ן שכתב בדפסח שני מוכח כהרא"ה, וכוונתו בחלק שני ממש' פסחים (אגב: בר"ן עצמו לא כתב ל' זה אלא ממש' פסחים).

ובביאור הדבר כתב המאירי (ריש ממש' פסחים) וז"ל: שזאת המסכתא (ממש' פסח ראשון) עם המסכתא הבאה אחריה ר"ל פסח שני היה מתחלה בסדור רבינו הקדוש מסכתא אחת נקראת פסחים, ובימי הגאונים חלקה לשנים וקראו הראשונה פסח ראשון והשניה פסח שני עכ"ל.

נהרא נהרא ופשטי'

ראה ראיתי השאלה של הני צנתרא דדהבא על הש"ך (סקנ"ג) בהעתיקו המליצה לענין אחר, ולענ"ד הכל אחד הוא, והכוונה שהיות שכל מקום כמנהגו נהג כמו פשטי' המים, לכן כשנפשט מנהג במקום אחד אין להחמיר ולשנות כיון שכבר הונהג שם כן ונהרא נהרא ופשטי', ר"ל נתפשט המנהג שם, ודו"ק.

הדוש"ט אברהם גליק
כול"ץ עצי חיים - בני ברק

שנפל על בשר מלוח (ט"ז).

אחר כ"ד שעות להרא"ש מותר ולשאר פוסקים אסור (ט"ז, וע' בחו"ד דאף להרא"ש אסור ולכא"ר אחר י"ב שעות באין הפסד אסור לכו"ע משום בשר רותח).

בשר עם דגים אסור למולחן ואם עבר ומלחן העופות מותרים והדג נאסר כ"ק אפי' הדג למעלה, והקשקשים הם במקום קליפה, ואנו אוסרים במליחה כולו אם ניטלו קשקשיהם, ואם לא ניטלו הקשקשים מותר דאידי דטריד לפלוט לא בלע (רמ"א).

מלח דג בקשקשים עם שאר איסור דרבנן כחוש מותרים דהקשקשים הם במקום קליפה (שם וש"ך).

סעיף ב': אינו אוסר כ"א בשניהם מלוחים או שהעוף מליח אף שהדג תפל (שלא נמלח מעולם, להמחבר וש"ך), אבל אם הדג מליח והעוף תפל ונתנם זא"ז מותר בלא קליפה שהמלוח מחמם להתפל רק להבליע בו ולא להפליטו (ט"ז), ולא אסרינן כבסעיף ג' בנוגעין, דברם לא אמרינן דהמלח מפליט את התפל ואף אי נימא כן, אינו מפליט כ"כ עד גמר פליטת הדג, (ש"ך).

ואם הדגים למעלה והעופות למטה כ"ז המליחה בבירור, אינו נאסר לגמרי (אף לרמ"א דס"א), אבל מ"מ קליפה בעי, (ש"ך). וכן בחתיכת דג שגבוה מעל העוף אינו נאסר מה שלמעלה כ"א כ"ק (ש"ך, ובהא אף המנח"י מודה ע"י פמ"ג).

ואם לא הניח הדגים אצל העופות עד לאחר ששהו העופות במליחתן שיעור מליחה ואף שגם הדגים ג"כ שהו שיעור מליחה מותר בהדחה בעלמא, ואף דקיי"ל בסי' צ"א דהוי רותח אף אחר

שיעור מליחה, מ"מ אין בו דם לאסור שכבר יצא כולו, וגם לא דמי לסעיף כ' דאסרי' אף לאחר שיעור מליחה כ"ק (ואפשר בדגים ה' לנו לאסור כולו, מ"ז ר') דהתם איכא מוהל בעין והכא לחלוותי בעלמא הוא דאיכא, (ט"ז וש"ך).

ואם נמלחו דגים בכלי שמלחו בו בשר לא נאסר דאין הדגים בולעים דם שבכלי אבל שאר איסור שמסותרת יותר שפיר יוצא מן הכלי (ט"ז, בדגים דוקא, ורש"ל מתיר אף בשאר איסור אף בדגים, מ"ז סק"ז), מיהו לכתחילה אסור למלחן כדי לבשלן מיד, דהדחה בעי וחיישינן דלמא משתלי, כיון דאין דרכו להדיח, ובמלחן להצניע מותר אף לכתחילה דהוי דבר שדרכו להדיח (ש"ך סק"ד).

והא דאסור בדגים תפלים דוקא בנמלח כבר, אבל בלא נמלח מעולם כלל מותר דאמרי' אידי דיפליט דם דידי' יפליט גם מה שבלע מן העופות (רמ"א), והמחבר אוסר וכן נקטינן (ט"ז וש"ך), א' דדם דגים היתר הוא, ב' דדם דגים ציר הוא, ג' דדם דגים מועט הוא וא"א שיפליט אגב זה כל פליטת העוף, (ואף חתיכה שנמלחה ושהה כדי מליחה ונפל לציר ג"כ מותר אף דאין בו כ"כ דם להפליט את הדם שבציר, דשם לא הוי דם ממש אלא שמעורב בציר, מ"ח), ד' דדוקא בבשר הקילו כדי שלא להטריחו משא"כ בדגים, ה' הטעם שכ' הרשב"א דדגים רפי קרמיייהו ובולעים ונסרך בהם ביותר ואינו יוצא ע"י מליחה, (ט"ז).

דגים שנמלחו עם העופות מותרים משום סכנה דאין סכנה במליחה, (ט"ז וש"ך, וע' שו"ת מקור ברוך (ס' ה') דעוף עם דגים אין סכנה).

ראשון למקראי קודש!

יום זה מכובד מכל ימים, אלה ואלה יוסף ה' בנעימם וענתה השירה הזאת בהוקרה, לאות הערכה בלב מלא גיל ורגש אלף נכנסין לביהמ"ד ואלה יוצאין, יגעו הרבה בלימוד בהתמדה לרבות לילות כימים בעמל ויגיעה, מרבה ישיבה בעטרת זהב לבוש נפתח פינו בשיר וברכות יעטה, לכבוד תורה משבחים ומפארים יהי רצון כן עוד יזכו לעולמים, כה יתן וכה יוסיף בעזר האל

כבוד שמם מפארים

הרר יואל בערקאוויטש היו - הרר משה
שמואל הירש היו - הרר אלימלך לאנדא היו

אשר זכו אחר רוב עמל ויגיעה זה כמה שנים כולן שווין לטובה, לברך על המוגמר על כל שויע יורה דעה חלק א', ואחר שינון וחזרה פעמים הרבה זכו להתעטר בתואר יורה יורה כדת של תורה

כה יתן ה' וכה יוסיף, שיזכו עוד רבות בשנים לישב באהלה של תורה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולאילנא רברבא יתעביד, עדי נזכה בקרוב לשמוע קול שופר, בנחמת ציון וירושלים, במהרה בימינו, אמן

החברים

~ ניטל הלב טריפה ~

השערורי' הגדולה בעולם התורה בדין ניטל הלב טריפה

(סי' מ' סעיף ה')

- מאמר ג' -

תמצית מאמרים הקודמים

החכם צבי הורה להיתר בנידון תרנגולת בריא ושמן שלא מצאו בה לב - ואף כשאין במה לתלות כמו נידון השאלה שלו - ואף אם עדים מעידים כן אינם נאמנים נגד המציאות. הוראה זו עורר שערורי' גדולה בעיר האמבורג יע"א ובעולם התורה בכלל, הגאון בעל סמיכת חכמים ציין לו שכן פסק כבר הגאון מהר"ל מפראג לפני מאה שנה, ולנגדו יצאו איש ריבו הג"ר משה בן הגאון מהר"ם זיסקינד, וכן חוכר לנגדו מחותנו בעל פנים מאירות, וכן הגאון בעל נשאל דוד אב"ד פראג יצא בקשתו לקראתו כאשר הארכנו בגליון העבר.

אם אמרנו נמשך להעתיק כל דברי חכמים וטענותם יכלה הנייר והם לא יכלו, שמצאנו ראינו הרבה ספרי הפוסקים עוסקים במערכה זו, לכן נעתיק רק ראשי פרקים ועיקר שיטתם, ותן לחכם ויחכם עוד.

ונמשיך במקום שעמדנו בדברי ריבות וחילופי מכתבים בין החכם צבי להגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל אב"ד פראג בע"מ שו"ת נשאל דוד שכתב לעורך במקצת על היתרו של החכם צ.

ישוב הטענות ע"י הגאון ר' דוד אפנהיים

וקודם כל נקדים שמצאנו תשובה מוקדם מיום י"ג תמוז תס"ו - עוד קודם השערורי' שנתהוה בשנת תס"ט לפ"ק - שביקש הנשאל דוד מאת תלמידו ר' יעקב זמאריטק שדר בק"ק פראנקפורט שילך אל הדיין המפורא מהר"ר וואלף לי סג"ל¹ שיעתיק לו מגליון השו"ע של אביו פסקו של המהר"ל מפראג בנידון זה (והר"ד במאמר א').

הלה העתיק דבריו ושלה לרבו ההעתיקה כלשון הזה: יש בקבלה, שמעשה בא לפני הגאון כבוד מהור"ר ליב מפראג שהובא לפניו תרנגולת אחת ולא היה לבה, והכשירה מטעם דוודאי היה לה לב ונאבד לאחר שחיטה, דאל"כ שלא היה לה לב, הוי דבר שאי אפשר לה לחיות אפילו רגע אחת, עכ"ל הגה.

והוסיף עוד הדיין הנ"ל והראה לו שו"ע ישן מלמדן אחד מופלג אשר היה מפורסם גדול בתורה ושמו ר' שמואל מארגינשטערן ז"ל שהיה כתוב ג"כ מלה במלה כהנ"ל, וסיפר הדיין שאביו אמר לו שזה הת"ח שימש את הגאון ר' חיים הכהן אב"ד פראנקפורט ולפניו נזדמן ג"כ שאלה כזאת והורה להיתר וכן הגאון ר' מענדל פאס הורה להיתר².

והנה בשנת תס"ט כשנתהוה השאלה בעיר האמבורג ויצא פס"ד מהחכם צבי להיתר, שלח הגאון ר' יוזפא כהן³ לרבו ומחותנו הגאון בעל נשאל דוד שאלתו שמצדד לאיסור, ושואל ומבקש "יורנו מוריני הדין עם מי מאחר שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא הזכירו מזה דבר או חצי דבר, היאך נסמוך על דבר הבדוי מן הלב להכשיר איסור דאורייתא כי יש

(א) ר' שמעון וואלף סג"ל זצ"ל היה בן הגאון המקובל ר' משה סג"ל אשכנזי זצ"ל דיין בק"ק אמסטערדאם ומח"ס יואל משה ביאור על העשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, ר"ש היה חתן הג"ר חיים ענגיל מפראנקפורט ובמשך השנים שימש למורה צדק בבית דינו של הסמיכת חכמים בק"ק פראנקפורט.

(ב) כ"ז הועתק בשו"ת נשאל דוד (ח"ג סי' ד'), ועי' מש"כ שם (סי' ב') וז"ל, ומה שכתב על גליון השו"ע בשם מהור"ר ליב מפראג, הגם שאין לי ידיעה במקצת אם בר סמכא כתב הוראה זו, לאו בר בר רב אשי חתום עליה, מ"מ אף אם יהיו כולי עדותיה עדות נאמנה וחותרת אמת אין שום סיוע לדברי המתיר וכו', ומבאר שם דלא היתר המהר"ן אלא כשהיה מקום לתלות שנאבד וכדו'.

(ג) כנראה מכותלי מכתבו שהיה מרביץ תורה שם בעיר האמבורג, שכ' וז"ל, מפני טירדא דשמאי המוטל עלי לרוות צמאון יושבי ביהמ"ד בתחלת הזמן. וכנראה מהמשיך לשונו לא היה נמנה בין מעריצי האב"ד החכם צבי.

ואולי הלא הוא ר' יוזפא כ"ץ זצ"ל אביו של הגאון ר' שמואל שאטין בעל כוס הישועות שחי בתקופה ההוא באשכנז, ועדיין צ"ע.

לחוש על להבא שלא יסמוך אדם עליו להכשיר מעשה כזו".

כמו"כ ביקש החכם צבי מאתו שישוב לו כדעתו, והוא השיב בתשובה (נשאל דוד ח"ב סי' ב' - העתקנו בגליון העבר) להשיג על היתרו של החכם צ"ש שרצה להיתר אף כשאין דבר במה לתלות, (אבל בעובדא שלו מודה שיפה פסק וכשר), החכם צבי יצא לנגדו בחריפות (שו"ת חכ"צ סי' ע"ז - העתקנוה שם בהגהות).

וכנראה שהגאון ר' דוד לא ראה את תשובת ההשגה רק אחר כמה שנים, וביום ל"ג בעומר שנת תע"ה לפ"ק הניף ידו להפריך ולסתור כל קושיות החכם צבי עליו מתחלתו ועד סופו. ובריש דבריו מתמרמר על הירווח הגדול שנעשה בין הדביקים ועל המלחמה שיצא ללהב, והוא ניסה לבא בדברי נועם ולהשקט הריב, וז"ל, הן היום הקריבו לפני קונטרס אחד מן הרב המתיר לעשות סניגוריא לדבריו והשיב על דברי דוד הראשונים אשר במגילת ספר כתוב הדר הוא לקול צעקת הרואים באספקלריא

המאירה (כי אלה הדברים נאמרים בכל לשון של חיבה חיבת הקודש מכשורתן לקבל האמת ממי שאמרו שלא יחא רווח בין הדביקים) מאיר עיני חכמים בהלכה הליכות עולם שכולו קשוט ואמת חותמו, לכן אוסיף ידי שנית מדברי סופרים ויעברו דבריו לפני כבני מרון, ואשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ולהורות לתלמידים הדרך אשר ילכו בה, שביל היחיד ושביל הרבים שבילי הדעת מכרעת, ולקבוע בה מסמורת נטועים נטע רבעי וכל מעייני הישועה ישפטו בצדק ברוב גבהם וברוב הקיפם בגובה מרדעת, ואור לו בציון המצוינים בהלכה, ולשווי' כגדי מסונקן וגדי המזדקר בבת ראש תור הנשמע בארצינו ארץ נחלי מים חיים נובעת, כי אלה הדברים נאמרים בכל לשון של חיבה חיבת הקודש מכשורתן לקבל האמת ממי שאמרו, שלא יחא רווח בין הדביקים ויוצאים לבובים לב ולב ידברו ברית הן הן הדברים המסורין ללב ונאמר בה ויראת מאלקיך. וגם באתי לכבוד התורה ולומדיה לשמה, להורות תשובה לרבים כאשר עם לבבי לבב דוד, ה' ינחני בדרך האמת, שלא יחא זה אוסר וזה מתיר לפרק הרי בתר, זה בונה וזה סותר, זה חולם וזה פותר, וכופין פסכתור. ומהראוי להיות דברים אחדים אחד בפה ואחד בלב, ושניהם שווים לטובה ולא בלב ולב ידברו, רק בעמק השווה וכל הלבבות דורש יחד, חד חד נחית ללון בעמק הלכה יתנו עידיהן ויצדקו דברי המצודקים בראיות ברורות כראי מוצקות, עכ"ל.

ומתחיל ליישב ולהסיר מעליו כל השגות החכם צבי, ומיישב קושייתו על ראייתו מהכסף משנה, ראייתו מהרמב"ם, מחזק השגתו מכרס וקיבה שלא מנאם הרמב"ם ומוכיח שגם הם דומין ללב שא"א לחיות אפילו שעה אחת אם יפתח אחד מהם ואעפ"כ חשב אותם הרמב"ם, חוזר ומחזק דבריו דאינו אלא טריפה ולא נבילה וע"כ נכנס בכלל נבילה משבחת, מפריך הראי' ממה שהתיר מהר"ל מפראג, דשם איירי שהיה במה לתלות אבל בלא"ה לא, וכן סותר כל ראייתו מדברי הזוה"ק ואריה"ק דאין כוונתם לומר שאי אפשר כלל לחיות בלא לב, ואף אם נאמר וכי יכולין עי"כ להתיר איסור תורה.

ועל מה שכתב החכם צ"ח "וחלילה בל יראה ובל ימצא לשום אדם שבעולם שיאמר שאפשר לבעל חי ליבראות בלא לב וכל השומע יצחק לו", השיב ע"ז "כל השומע וודאי אל יפסוק בפומי' חוכא כל יומא מתוך שמחה של מצוה ויקבלו האמת ממי שאמרו" שכמה פעמים נמצא עוף בלא לב והוא טריפה אף שחי. כמו"כ מחזק ראייתו ממש"כ הר"ף דב' לבבות טריפה ויתר כנטול דמי, ומביא כמה ראיות דיתר ממש כנטול. כמו"כ מחזק דבריו וראייתו מס' שער השמים שעוף בלא לב יכול לעופף עוד זמן מה. ואחר כל דברי טענותיו וקושיותיו - המתארך למשך תשע דפים - כתב וז"ל, "ומעידין עלי שמים וארץ, אם הוא היה אוסר החרשתי,

אבל אחרי רואי שבדברים דחיות בעלמא רוצה להתיר, לעצור במילין מי יוכל, כי דברים אין מן הצורך להשיב עליהם ותשובתו בצדה".

ובתו"ד מספר שבחודש אייר שנת תע"ד לפ"ק היה אצלו הרב המתיר והראה לו מה שמצא בספר ישן נושן שחיבר כמוהו ר' ישראל מברבור^(ה"ה) (בעל תרומת הדשן) זללה"ה (ס' ל"א) וז"ל, וכתבו התוס' בהדיא ניטל טריפה, ועל התרנגולת כשלא היה להם לב אומר בוודאי פעמים רבות נמצא כן עכ"ל, ועל הספר חתום ר' מרדכי מפי מהרדלי"ך מפי מה"ר בילק בשנת ר"צ לפ"ק. והחכ"צ ראה וידע מכל הדברים האלו.

ובסוף תשובתו מסיים ואומר, "על כן אומר אני לתלמידיי וכל הקהלות והמדינות הנגזרים אחר דגלי שלא ישנו את תפקידי מפקידי לפקידה, הפוך בה והפך בה לא תזוז ממנה זיז כל שהוא, כי הדבר ברור כשמש לעיני כל רואינו ולא לכבודי ולא לכבוד בית אבא כתבתי זאת, רק לאהבת האמת ולאפרושי מאיסורא איסור דאורייתא, הרני כמצווה ועושה חובות גברא וחובות היום" עכ"ל.

סך הכל מכל האמור שבמעשה של החכם צבי (שהיו יכולין לתלות שהחתול אכלה) הסכימו הרבה גדולים להתיר, הפנים מאירות, הנשאל דוד, רק שהחכם צבי כתה שהיה מתיר גם מבלעדי היתרים אלו, ולזה הסכים הסמיכת חכמים וביתו דינו ר' זוסמאן דיין^(ה"ה) ור' וואלף לוי כנ"ל, וצינו שאף המהר"ל מפרגא התיר אף בלי שום תליה.

היעב"ץ: אף החכ"צ לא התיר בלא תליה

ונפלאים הדברים מה שכתב בנו הגאון היעב"ץ^(ה"ה) (שאלת יעב"ץ ח"א סי' קכ"א) דברור אצלו שלא היה אביו החכם צבי סומך להתיר רק בצירוף שהיה לו במה לתלות ובלאו הצירופים בודאי לא היה מתיר ואי הו' אתי אפילו חד דמהימן ודקדק מתחלת הפתיחה ולא מצא הלב איהו ז"ל נמי לא היה מכחיש אותו העד עיי"ש. ונפלאים הדברים דהרי החכ"צ כפל ושילש דהיה מתיר ומכחיש אף שני עדים נאמנים, וביותר שהרי באופן זה הסכימו כמה פוסקים להתיר הדבר ולתלות בהיתרא דשכיח טפי.

ופוק חזי לשונו, ברור אצלי שלא היה סומך על היתר זה לבדו אם לא היה באותו מעשה שאר צדדי ההיתר שהזכיר שם, ואע"פ שכתב שהן לרווחא דמילתא כל זה דוקא בסתמא קאמר מר דלא תלינן במעשה נסים אלא אית לן למיתלי במידי דשכיח דנפל בלי השגחה כיון דאפשר ומצוי הוא, ואע"ג דאתו סהדי ומסהדי שלא הי' כאן לב אמרינן סהדי שיקרי נינהו וכו' דהוי מילתא דלא רמיא עליה דאינש ולא אדעתיה וכו', ודאי אי אתא אפילו חד דמהימן באיסורין וכיון ודיקדק מתחלת הפתיחה לראות אם יש לב לתרנגולת ובדק ולא מצא איהו ז"ל נמי לא הו' מכחיש אותו העד וכו' אין ספק בהוראתו זאת כל היכא דאיכא למתלי במידי ולאכחושי סהדי דלא דקו שפיר וכו' ובכל דהו' תלינן בדאפשר ולא נחוש לדבר רחוק וזר מאד דבודאי ליכא מאן דפליג בהא ושרינן ליה בלי ספק, ואי בריא מילתא דמתחלת פתיחת התרנגולת השגיחו לבדוק אחר הלב שבודאי לא היה נעלם מן עין הפותחה וא"א לתלות בנפילה כה"ג פשיטא דאסורה, עכ"ל.

למעשה לא נחה המחלוקת ובהצטרף אלו שהיו להם חשבונות של קנאה ושנאה עם הגאון החכם צבי^(ה"ה) לא השקט הסערה לדממה עד שעזב החכם צבי את קהלות הקדושות אה"ו ובזמן קצר אח"כ נתקבל לאב"ד לק"ק אשכנזים בעיר אמסטערדאם עד סוף ימיו.

הפלתי: אבר אחר יש במקום הלב

מגדולי תלמידי הפנים מאירות היה הגאון ר' יונתן אייבשיץ ז"ל בעל הכרתי ופלתי וש"א^(ה"ה), שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק אה"ו, וגם נתגדל אצלו בתוך ביתו כשנתייתם מאביו בילדותו ולמד אצלו רוב תורתו. הגאון ר' יונתן נכנס לעובי הקורה לדון בשאלה זו, וגם שלח שאלה לחכמי הרופאים

שיסייעו לו להבין פשר ענין זה וכדלקמן^(ה"ה).

בספרו **פלתי** (שם) כתב לבאר מפני מה לא הזכיר הרמב"ם בהשבעים טריפות הטריפות של ניטל הלב, וז"ל, לכן נראה טעמו של הרמב"ם, כי זה דניטל הלב נבילה לא מצינו לו ראייה ברורה וזכר מדברי חז"ל, רק הרמב"ם לרב חכמתו וחוקירתו בטבע חשבהו למשפט היותו מצב הגוף בחסרונו הוא נבילה. ויראתו היתה קודמת לחכמתו, לכן בכל הפרקים לא רצה לחשוב בכלל נבילה, הואיל לא מצא לו עזר ודבר מדברי חז"ל. ועל שכלו לא רצה לפסוק, וכבר העיד על עצמו שרוב ספרו הכל מפי סופרים וספרים ולא עינה מלבו, ובמקום שעינה מלבו אמר בפירוש נראה לי, וזעיר זעיר שם [הוא] ספרו. ולכן לא מנאם בשום מקום, [ד]אף להיפוך גם כן לא רצה לכתוב נגד המושכל ומוציאות הטבע לדעתו, לכן לא מנאם גם כן בכלל טריפות והעלים עין ממנו. וזהו ברור, ולזה נתכוין גם כן הכסף מנשה, ואתי שפיר, עכ"ל.

אח"כ מביא היתרו של החכ"צ, ואפילו באופן שעדים מעידים ע"ז שחסר מיד, עכ"ז כשר ואמרינן עדי שקר עדים (וכמוש"כ הרשב"א לגבי וודאי טריפה שחי יותר מ"ב חודש), וכתב ע"ז, "ודבריו תחלתו מתוק וסופן מרור, ולא יכלו עדת בני ישראל לשתותן כי מרים הם", להתיר כשאין לו במה לתלות. ועל ראייתו מהרשב"א כתב, היאך מדמה חומרא לקולא, הרשב"א כתב שהמציאות והעדים אינם נאמנים נגד אות אחת מהתורה^(ה"ה), אבל כאן היכן כתוב בתורה שהוא כשר בלא לב דנכחיש בעבור זה דברי העדים.

ועל טענתו החזקה של החכ"צ - היאך אפשר העוף לחיות אף רגע בלי לב - כתב הפלתי לחדש דלפעמים אף שניטל הלב וגמס לגמרי, אעפ"כ יש אבר אחר קטן אף שאינו נראה כמו הלב, מ"מ פועל פעולת הלב ששם משכן רוח החיוני שנותן החיות לכל הגוף, וזהו אשר כתבו הפוסקים ניטל הלב טריפה, דסוכ"ס חסר הלב שלו רק מקור חיותו הוא מאבר אחר.

ולמען חיזוק דבריו וחידושו שלח אל הישיש התורני המופלא מהור"ר הענין מעיר האלי לעשות בשמו שאלה שקורין 'רעזפאנו' להרופאים דשם עם ב' שאלות, א) אם אפשר לשום בעל חי לחיות זמן מה בלא לב, ב) האם שייך שאבר אחר יפעל פעולת הלב ועי"כ יחיה הבעל חי אף בלא לב.

וחכמי הרופאים השיבו, א) אי אפשר לבעל חי לחיות בלי לב כלל בשום אופן, ב) אפשר שיתהוה אבר אחר במקום אחר בהגוף אשר מחיצונה אינו נראה כלב אבל בפנים יש לו ב' חללים וב' עורקין מובילים לו דם וכו', "ואם כן ידון כל אחד כמה צריך להיות מתון בהוראה".

והגאון **השואל ומשיב** נכד החכם צבי כתב (תנ"ח ח"ד סי' ק"ח) להקשות על דבריו דא"כ למה ניטל הלב טריפה הלא יש אבר אחר המשמש ועושה פעולת הלב והכל מסודר, ואף אם אין רואין כלום עכ"פ הו"ל ספק טריפה אבל לא וודאי עיי"ש האריך.

ובספרו **דברי שאול** (יו"ד שם) כתב, והנה העירני אחד שנמצא באפודי כדברי הכו"פ, ויגעתי ומצאתי (בפרק ע"ג הקדמה י' בהערה אשר שם) במ"ש הרמב"ם, אמנם בע"ח השלימים כולם הרבה חכמים רוצים לומר אשר יש להם לב, וביאור האפודי, ר"ל שיש לו אבר הלב כי הרבה מבט"ח אשר אין להם לב אבל יש להם דבר עומד במקומו עכ"ל, והנה אם כי מבואר שיש בע"ח שאין להם לב (בתולדה), ויש להם דבר אחר העומד במקומו, אבל שיהיה ניטל הלב בבע"ח וימצא תמורתו כח אחר משמש במקומו זה לא מצינו וכו', ומביא עוד ראיות לדברי זקינו החכ"צ.

וכעין קושיות השו"מ הקשה גם **בחכמת אדם** (בינ"א שער אור"ה אות י"א) תמה כן על הפלתי ועי' **בחזון איש** (סי' ד' אות י"ד) וז"ל, דבריו תמוהים מאוד דוודאי

(1) בענין זה לשאול ולקבל דברי הרופאים בנוגע לדיני תורה, מצינו ששלשת הגדולים - החכם צבי ובנו היעב"ץ ובר פלוגתם הגאון ר' יונתן ז"ל - שלשתן עסקו בזה להקנות ולטבחות להבין דברי חז"ל עי' בפלתי (כאן), ובתפארת ישראל (סוסי" קפ"ח וסי' קפ"ט סק"ז). בספרו בני האהובה (בסופו) וכן בס' זכרון למשה (להחת"ס) מעשה נאה מענין זה. ועי' בשו"ת שאלת יעב"ץ (ח"א סי' ה') ממנהג אביו בזה, ובלחם שמים (פנהדרן פ"ה), ובסידור היעב"ץ (ח"ב דף ר"ל).

(ד) הגאון ר' אליעזר זוסמאן זצ"ל בן הג"ר משה שלמה מק"ק גינצבורג וחתן ר' ישכר בער ז"ל שמש דק"ק גינצבורג, והיה מיושבי על מדין בק"ק פראנקפורט, והיה נקרא כפי כל ר' זוסמאן דיין.

(ה) וכמו שרמז בלשונו היד יהודה (עי' לקמן), וכן מסופר בס' כלילת יופי (להגר"צ דעמביצער) ועוד.

בשר זה המפקד תפקיד הלב ומחיה את הבעל חי הוא באמת הלב, ואם נשתנה צורתו החיצונה לא מצינו שהלב נטרף בשינוי תואר וכו', והרי לדברי הרופאים שהביא תחי' שנים רבות ותלד וולדות וא"כ היא כשירה, והוראות החכם צבי ומהר"ל מפראג קיימות עכ"ל.

וע"ע ביד יהודה (ארוך סק"ז ובקצר סק"ט) לחזק פסקו של החכ"צ, וז"ל, הוא ברור כשמש דאי אפשר לשום בעל חי לחיות בלא לב, כי הוא מקור וראשון לכל האברים, גם אי אפשר להיות נימח לגמרי וכו', ואין להשיג כלל על החולקים עליו (על החכם צבי), ואיזה מהם היה מחמת שנהא כידוע, וכל דברי הכו"פ ושאלת הרופאים שעשה הוא דברים שאינם כלל, וכן מבואר בגדולי הקדמונים נ"ע שהיה נבלה מיד, עכ"ל. ועי' בלשון היעב"ץ (ח"ב סי' מ"ו) בתשובה משנת תקכ"ו, שכתב לשונות חריפים נגד חידוש זה ואכמ"ל.

למעשה נשאר ענין זה בין המחלוקת גדולות בין חכמי ישראל, ועפ"י כשיש מקום לתלות שנפלה או שלא בדקו היטב סמכו להקל, ובאופן שעדים נאמנים ראו מתחלתן ועד סופן שבוודאי לא היה לה לב, לא סמכו להקל והטריפוהו.¹

מעשה שהיה

שו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' קמ"ו)²: ונבהלתי שיש בריה שיכול לחיות בלא לב מכח הטבע ואמרו לי שבוודאי מצאו פעמים רבות, ולבסוף הטריפה.

מהר"ל מפראג: מעשה אירע בימי הגאון מוהר"ל מפראג שלא נמצא לב בתרנגולת וכו' (כמו שהעתיקנו לעיל לשונו).
חכם צבי: המעשה שאירע בק"ק האמבורג בשנת תס"ט שבעבורה נתהוה כל השערורי'.

סמיכת חכמים: כי הדין הזה גם כבר בא לפני ואירע השאלה זו בביתי והתרתיו, והיה כתמה בעיני בני ביתי להתיר מטעם זה ואסרתי בביתי והתתתי לכל אדם (בתשו' חכ"צ סי' ע"ו).

ר' יחזקאל כהן: וכמו שפשטה הוראה זו בקהלתנו כשכא הוראה זו איזה פעמים להרבנים בקהלתנו והטריפו.³

נשאל דוד (ח"ג סי' ג'): במעלה צומא רבא בשנת ת"ו עג"ל הביאו תרנגולת אחת לפני רבני ב"ד מו"ש בק"ק הנ"ל שהיתה חסירה והטריפוהו. ובאותו זמן הייתי מן המודיעים ולחוץ מאסקופ' בית מדרשי, ולא היה שום צד לומר שנאבד הלב, רק נראה לעין כל שהיתה חסר לב והטריפוהו. ואח"כ בשו"ב לבית מדרשי הביאו לפני ליל ג' אור ליום ג' י"א שבט בשנה הנ"ל, תרנגולת אחת מבית מענדל כלי זמר, והיתה שמינה מאד והיתה חסירה לב, ובדקנוה בכל הצדדים וצדי צדדים ולא מצאנו שום פתח אפילו כחודה של מחט לומר שנאבדה, והטרפתי אותה.

וביום ה' אדר בשנה הנ"ל הובא לפני בר אוזא מבית ר' משה בן ר' הירש שעפ"טלין מק"ק פראג, והיתה שמינה מאד מאד ולא נמצא בתוכה לב, וצויתי להביא בני מעיים לפני וגם שם לא נמצא, ובדקתי בדרישות ובחקירות עד שידי מגעת אולי משגה הוא, אם סילוק ידיה ידים עסקניות

(ז) כ"כ בשו"ת טוטו"ד (תני סי' ק"ח) העתיקו בדרכי תשובה (סקכ"ג) ועי' פת"ש (סוסק"א), ועוד. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צ"ט).

(ח) ר' חיים בנו של האור זרוע, מגדולי הראשונים בזמנו של הרשב"א, (עי' שו"ת הרשב"א סי' תקע"ח), ומוזכר הרבה בהגהות אשר"י, ועי' בשו"ת נשאל דוד (ח"ג סוס"י ג') קטע מכת"י משאלה ביום י"ז סיון תפ"ג, וז"ל, נשאלתי שנשחט בר אוזא ולא נמצא בתוכו לב, טרפתי, הגיע מכתב מן הרב מו"ה ליפמאן אב"ד קובלענץ והמדינה, וז"ל, ומצאתי ספר ישן נושן והוא שו"ת של רבינו חיים בהג"מ יצחק אור זרוע, וחדוש מצאתי בו בעסקי בהשאלה שמחולקין בו גאוני ארץ בתרנגולת שלא נמצא בה לב, והורה שהתרנגולת טריפה ע"כ, והובא גם בדרכ"ת שם.

(ט) ובתשובות רבו הנשאל דוד הראשונה השיב לו "שאף אחד מאלף לא מצאתי דאיתי לידי משמע, כ"ז שאני יושב על כסא ההוראה ושמשתי רבתי הגאונים לא באתי לידי דין זה" (ח"ב סי' ב' - העתיקנו בגליון העבר). ופלא הוא שמני אז שנתעורר השערורי' בשנת תס"ט נשאל נשאל דוד ר' ר' פעמים בשאלה זו וכמו שהבאנו.

ובעבודתיה טרודה והעלימה עיניה וחרקה לבין העצים, או לאשפה שבבית, היא גם היא אמרה שלא זה ידיה ועיניה מבר אוזא להיות שום ספק או ספק ספיקא בדבר, והטרפתי אותו במעמד הרבנים מו"ש. ואמרתיו חזי מאן דקמן, כל הני שני לא נשאלתי על דבר זה ובאלו חדשים בא לפני תלת זימנא דהוה חזקה שאין עמה טענה, עכ"ל.

ובספרו **שלל דוד** (דף קמ"ו) כתב: כ"ח שבט תפ"ח הגיע אלי כתב מתלמידי מק"ק ניקלשבורג, דמעשה אירע שם בעיוהכ"פ העבר שנשחטה תרנגולת ולא נמצא בה לב והטריפוה ג"כ עפ"י הטעמים המבוארים בתשובתי.

ובשו"ת **נשאל דוד** (ח"ב סוס"י ב' בהגה) כתב: היום יום ג' ד' ניסן תע"א, באתי לידי שאלה בתרנגולת שלא מצאה בה לב וליכא מידי למיתלי ביה, והטרפתי.

היעב"ץ (שם): בא מעשה לידך תרנגולת חסר לב, ושאלתני הלכה למעשה וכו'.

מהרש"ם (דעת סי' מ' סק"ח): ומעיד אני שהיה כן מעשה שחסר הלב, ולקחו התרנגולת החיה שסבבה בבית ושחטוה מיד, ומצאו כל הלב בקורקבן שבלעתו שלא בלא לעיסה כלל.

הגה"ק מנאסיד צ"ל (הובא בס' מרא דשעמטתא סי' שע"א): פעם אחת שחטו לפניו ט' אווזות וכולם לא היו לה לב כלל, ולא רצה לפרסם הדבר, אולם **הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט צ"ל** כשאשר הגיעה השמועה לאזניו סיפר דבר פלא זו לרבים.

בשנת תרס"ד מצאנו 'חדשות' בהעיתון החרדי "מחזיקי הדת" (שנתיסד עי' **הגה"ק ר' שמעון סופר צ"ל** - פ' דברים תרס"ד), בעיר מאליסנא אשר באיטאלי' חי איש שיש לו - לפי עדות הרופאים שבקרוהו - שני לבבות, האיש הזה למרות שנשתנו עליו סדרי בראשית באופן נורא ומוזר מאוד, הנה בריא ואולם ועבד בעבודת הצבא בחיל הפרשים. מבנה גופו שונה מאוד בדברים רבים. המוזיות לחכמת הניתוח בניו יארק רוצה לקנות ממנו גופו אחר מותו במחיר ארבעים אלף ליר, את החצי יתן לו לאלתר, ואת השאר אם יחיה יותר מארבעים וחמש שנה, כי לכך אמדוהו הרופאים.

עברנו בקצירת האומר בנושא רחבה זו שהאריכו בה הרבה בספרי הפוסקים במשך הדורות, וכמה הלכתא רבוותא יוצאים ממנו, להגדיל תורה ולהאדירה, ותן לחכם ויחכם עוד.

ברכת מזל טוב

לכבוד חברינו היקרים

הר"ר **יעקב שמחה שערה הי"ו**

הר"ר **אפרים פישל בערקאוויטש הי"ו**

שו"מ לחבורת הל' טריפות

הר"ר **אהרן פרידריך הי"ו**

ולחותנו הנכבד מו"ה **שלמה לייב**

וויינבערגער הי"ו

מראשוני תומכי כוללינו

הר"ר **זלמן לייב סימאן הי"ו**

הרב **מאיר יודא אשכנזי הי"ו**

נכד כ"ק מו"ר רבינו שליט"א

לרגל הולדות בנם למזל טוב

הר"ר **חיים פארגעס הי"ו**

לרגל הולדות בתו למזל טוב

הר"ר **יחזקאל שרגא הירש הי"ו**

לרגל שמחת פדיון הבן

החברים